

A FELELŐSSÉGBIZTOSÍTÁSI SZERZŐDÉS SZABÁLYAI MAGYARORSZÁGON ÉS SZLOVÁKIÁBAN – ÖSSZEHASONLÍTÓ JOGI ELEMZÉS

CERTICKY MÁRIO*

Jelen tanulmány célja, hogy bemutassa és összehasonlítsa a magyar és a szlovák felelősségbiztosítási szerződésre vonatkozó általános szabályozást. A szabályok összevetése körében elsősorban a jogszabályi rendelkezések elemzésére fektetem a hangsúlyt, de természetesen az eltérések hangsúlyozása érdekében a bírói gyakorlat is a szükséges mértékig feldolgozásra kerül. Az összehasonlítás során a felelősségbiztosítási szerződés fogalmának meghatározására térek ki, kiemelve azokat a fogalmi elemeket, amelyeket a magyar és a szlovák jog azonosan, vagy éppen eltérően szabályoz. Az összehasonlítás második szempontja a biztosítás alanyait érinti, amelynek során kitérek a két jogrendszer biztosítási érdekre vonatkozó szabályaira. A tanulmány utolsó fejezetében a szerződés tartalmát vizsgálom meg a felek legfontosabb jogai és kötelezettségeinek összehasonlításával.

Kulcsszavak: *biztosítás, felelősségbiztosítás, felelősségbiztosítás szabályai Magyarországon, felelősségbiztosítás szabályai Szlovákiában*

The aim of this study is to review and compare the general rules of liability insurance contract in the Civil codes of Hungary and Slovakia. In the course of comparing of the rules, I focus primarily on analyzing the legal provisions, but of course, to emphasize the differences, judicial practice is also processed. In the comparison, I will define the concept of a liability insurance contract, highlighting the conceptual elements that are governed by Hungarian or Slovak law in the same way or in different ways. The second aspect of the comparison concerns the parties of insurance contract, in which I discuss the rules of the insurable interest in liability insurance contract. In the final chapter of the study, I examine the content of the contract by comparing the parties' key rights and obligations.

Keywords: *insurance, liability insurance, liability insurance in Hungary, liability insurance in Slovakia*

* DR. CERTICKY MÁRIO
PhD-hallgató
Miskolci Egyetem ÁJK
Civilisztikai Tudományok Intézete
Kereskedelmi Jogi Intézeti Tanszék
3515 Miskolc-Egyetemváros
civmario@uni-miskolc.hu

Bevezetés

A tanulmány célja, hogy összehasonlító jogi elemzés során bemutassa a felelősségbiztosítási szerződésre vonatkozó magyar és a szlovák jog által alkalmazott magánjogi szabályokat rámutatva a szabályozásbeli különbségekre és hasonlóságokra. Az általános szabályok körében részletesen a magyar Polgári Törvénykönyv¹ (a továbbiakban: Ptk.) és a szlovák Polgári Törvénykönyv² (a továbbiakban: SzPtk.) szabályait veszem górcső alá. Előrebocsátandó, hogy míg a magyar jogban a – közjogi jellegű – biztosítási törvény³ a kötelmi jogviszonyt érintő normákat is meghatároz,⁴ addig a szlovák közjogi jellegű biztosítási törvény⁵ ilyen rendelkezéseket nem említ, de a biztosítás általános jellemzőjeként megállapítható, hogy mindkét ország joga széles körű magánjogi és közjogi normákat tartalmaz.⁶ A magánjogi normák jellege tekintetében rögzíthető, hogy a magyar Ptk. biztosítási szabályai tartalmazznak diszpozitív és – a fogyasztó védelme érdekében – egyoldalúan kógens normákat,⁷ míg a SzPtk. szabályai jellegét tekintve diszpozitívek, kivéve ott, ahol a törvény kifejezetten tiltja az eltérést.⁸

Érdekességgéppen megjegyezhető, hogy annak ellenére, hogy a szlovák jogban hatályban van a kereskedelmi jogviszonyokat, különösen a gazdasági társaságok helyzetét és a kereskedelmi kötelmi jogviszonyokat rendező kereskedelmi törvény,⁹ a biztosítási szerződés – és annak minden formája¹⁰ – nem itt, hanem a SzPtk.-ben kapott helyet.¹¹

¹ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény.

² Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník (a továbbiakban: SzPtk.).

³ A biztosítási tevékenységről szóló 2014. évi LXXXVIII. törvény (Bit.).

⁴ Ennek legfőbb oka, hogy az európai uniós egységesítési törekvések eredményeképpen született irányelvek egyes követelményeit nem a Ptk.-be, hanem a Bit.-be építették be. Ezzel összefüggésben lásd: UJVÁRINÉ ANTAL Edit: A biztosítási szerződési jog változásai az európai jogfejlődés áramában. *Európai Tükör* 2010/10., 37–51.

⁵ A biztosítási tevékenységről szóló 39/2015. számú törvény (Zákon č. 39/2015 Z. z. Zákon o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov).

⁶ Viktória ČEJKOVÁ – Dana MARTINOVIČOVÁ: *Poisťovníctvo: úvod do teórie*. Merkury, Bratislava, 2007, 69–70.

⁷ A magyar jog tekintetében azonban meg kell jegyezni, hogy a fogyasztóval kötött biztosítási szerződés esetén lehetőség van akár a fogyasztó hátrányára történő eltérésre is, azaz, hogy a Ptk. 6:455.§-ban meghatározott kérdéskörökben csak a fogyasztó javára történhet az eltérés. Vö. TÓKEY Balázs: A biztosítási szerződések. In: *Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*. (szerk.: Vékás Lajos), Wolters Kluwer, Budapest, 2015, 2100–2178.

⁸ ČEJKOVÁ – MARTINOVIČOVÁ: i. m. 70.

⁹ Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník (a továbbiakban: SzKt.).

¹⁰ A SzPtk. négy biztosítási szerződést szabályoz külön-külön, mégpedig (szó szerinti fordításban) az ún. vagyonszolgáltatást, a személybiztosítást, a felelősségbiztosítást és a jogvédelmi biztosítást.

¹¹ Ennek egyik oka az, hogy a SzKt. a kereskedelmi jogviszonyokat, mint a szabályozás tárgyát a kereskedelmi jogviszony alanyai oldaláról közelíti meg, így azokat a kereskedelmi típusú szerződéseket szabályozza, amelyek kifejezetten és jellemzően a szerveze-

A tanulmány első fejezetében a felelősségbiztosítási szerződésre vonatkozó alapvető magánjogi szabályokat rögzítem, amelynek keretében összehasonlításra kerülnek a magyar és a szlovák jog biztosítási kötelezettséget előíró rendelkezései is. A második fejezetben foglalkozom a felelősségbiztosítási szerződés fogalmával és az egyes fogalmi elemek vizsgálatával. A harmadik fejezet tartalmazza a felelősségbiztosítási szerződés alanyaira vonatkozó rendelkezéseket, míg az utolsó fejezetben a szerződés tartalmát, azaz a felek jogait és kötelezettségeit veszem górcső alá.

A tanulmány keretében nem célom történeti szempontú részletes összehasonlítást végezni. Alapvetően megállapítható, hogy a két ország biztosítási jogának fejlődése az 1918-ig tartó közös történelmünk okán azonos, így összehasonlítást csak a mai területi különbségeket figyelembe véve végezhetnénk.¹² A biztosításra vonatkozó szabályokat az 1875. évi kereskedelmi törvény tartalmazta, amely a szlovák területen – a szétválás ellenére – 1949-ig volt hatályban.¹³

1. A felelősségbiztosítás általános összevetése

Az összehasonlítás körében először rögzíteni kell, hogy a keletkezési forma szerint mind a magyar,¹⁴ mind a szlovák¹⁵ jogszabályi környezet alapján a felelősségbiztosítási szerződés megkötésére önkéntes elhatározás vagy jogszabályi kötelezés alapján kerülhet sor.¹⁶ A biztosítási kötelezettséget a jogalkotó jellemzően olyan jogvi-

tek között jön létre. Ezzel szemben a SzPtk. kötelmi (szerződési) joga a természetes és jogi személyek egymás közötti szerződéseit szabályozza.

¹² Az Osztrák–Magyar Monarchia mai szlovák területén is számos biztosítótársaság alakult, amelyek a kor és a társadalom igényeit igyekeztek kielégíteni, így pl. a 18. század közepén Besztercebányán bekövetkezett tűzvész után alakult kifejezetten ilyen védelem biztosítása céljából egy biztosítótársaság, de a révkomáromi biztosítótársaság is a mai Szlovákia területén alakult. Az első szlovák biztosító 1919-ben alakult meg Csehszlovákiában, s ezt követően sorra alakultak biztosítótársaságok. Vö. Jaroslav SLEPECKÝ – Monika DAŇOVÁ: *Poistovníctvo*. Košice, Vysoká škola bezpečnostného manažerstva v Košiciach, 2014, 15–16.

¹³ Ladislav VOJÁČEK – Jozef KOLÁRIK – Tomáš GÁBRIŠ: *Československé právne dejiny (1918–1992)*. Páneurópská vysoká škola, Bratislava, 2011, 160.

¹⁴ NOVOTNI Zoltán: *A biztosítási szerződések joga*. ELTE Jogi Továbbképző Intézet, Budapest, 1993, 32.

¹⁵ Mikulaš GÜRTLER: *Poistenie právnej ochrany: ochrana právnych záujmov a jej postavenie na poistnom trhu*. C.H. Beck, Bratislava, 2018, 3–4., ugyanígy SLEPECKÝ – DAŇOVÁ: i. m. 36.

¹⁶ E helyütt emlitem a kötelező biztosítást, amely a jogszabályi rendelkezés alapján, tehát a felek egyéb jogcselekménye nélkül automatikusan létrejön. Mindkét ország tekintetében ilyen volt régen a gépjármű-felelősségbiztosítás, említik még a 6. és 7. lábjegyzetben hivatkozott szerzők, valamint ugyanígy Anna MAJTÁNOVÁ: *Poistovníctvo*. Iura Edition, Bratislava, 2009, 177.

Bár nem képezi az összehasonlítás tárgyát, de megjegyzem a cseh jogban ilyen jogszabály alapján létrejövő biztosítás a munkáltatói felelősségbiztosítás, amely a munkavállaló részére okozott – munkahelyi balesetből keletkező – károkat fedezi. Vö. Dana

szonyok körében írja elő, amelyek veszélyessége, vagy amelynek végzése során a potenciálisan felmerülő hátrányok¹⁷ jellege, mértéke – mindezt nem kevés szociális érzékenységgel fokozva – indokolja.

Az alábbi táblázat (lásd 293. oldal) összefoglalja azokat a tevékenységeket, amelyek a szlovák és a magyar jog szerint is kizárólag felelősségbiztosítási fedezet biztosítása mellett végezhetők. Az összehasonlítás keretében lábjegyzetben megjelölésre kerül az a jogszabályi rendelkezés, amely a biztosítási kötelezettséget előírja, illetve megemlítsre kerül az a felelősségi jogalap (deliktualis vagy kontraktuális), amelyhez a felelősségbiztosítás kötődik. Ezek konkrét elemzésére nem térek ki, mivel az jelentősen meghaladná a tanulmány kereteit. Az összefoglaló táblázatban megjelölésre kerül továbbá a biztosítási fedezet legkisebb mértéke is, amennyiben azt a jogszabály meghatározza.

A táblázat tartalmazza azon tevékenységeket, amelyek tekintetében mind a magyar, mind a szlovák jog biztosítási kötelezettséget ír elő.¹⁸ Megfigyelhető, hogy mindkét ország joga lehetővé teszi mind a deliktualis, mind a kontraktuális és eset-

MARTINOVIČOVÁ – VIKTÓRIA ČEJKOVÁ: *Poistenie rizík malých a stredných podnikov*. Iura Edition, Bratislava, 2013, 70.

Van olyan álláspont is, amely szerint a keletkezés alapján a törvény által létrehozott és az önkéntes alapon keletkező biztosítást különíthetjük el, s ez utóbbi körében különíthetjük el a kötelező biztosításokat és a teljesen önkéntes biztosításokat. (Vö. MARTINOVIČOVÁ – ČEJKOVÁ, i. m. 70., valamint ČEJKOVÁ – MARTINOVIČOVÁ: i. m. 15. és 70.) Ezzel az állásponttal annyiban nem tudok egyetérteni, hogy a jogszabály alapján előírt kötelező biztosítás, így különösen a felelősségbiztosítások megkötése gyakran nem választás kérdése, hiszen jellemzően az adott tevékenység végzésének feltétele. Annyiban egyet tudok viszont érteni, hogy van olyan kötelező biztosítás (felelősségbiztosítás) is, amely nem feltétele valamely tevékenység végzésének (pl. a gépjármű üzemeltetése), így a kötelező jellege ellenére önkéntes elhatározás szükséges a megkötéséhez, e nélkül nem jöhet és nem is jön létre, így a keletkezés szempontjából történő elhatárolás ezen formája is igazolható. Az előző eset is értelmezhető úgy, hogy a tevékenység végzése is önkéntes elhatározás alapján történik és ezáltal a feltételeknek történő megfelelés is ezen az elhatározáson alapul.

¹⁷ Előzetesen jelzem, hogy e helyütt szándékosan nem használom a kár, illetve sérelemdíj fogalmakat, mivel a két ország eltérően kezeli a vagyoni és nem vagyoni károk kérdését, illetve alapvetően a biztosítási fedezet tartalmát a biztosítási szerződésben a felek szabadon határozzák meg. Értve ez alatt, hogy a szerződés definiálja azt, hogy a felek mit tekintenek kárnak, s ez jellemzően nem a kár általában véve használt polgári jogi fogalma.

¹⁸ A táblázat azonban nem teljes, vannak ugyanis olyan tevékenységek, amelyek tekintetében a jogszabály pénzügyi biztosítékadási kötelezettséget ír elő, amelynek teljesítése felelősségbiztosítási fedezet nyújtásával is megvalósítható. Ilyen pl. a nemzetközi kötelezettségből eredő, de a magyar és a szlovák jog által is deklarált atomkárokért való polgári jogi felelősség kockázata, vagy a könyvvizsgálói tevékenység, amelyek esetén mindkét ország tekintetében kötelező felelősségbiztosítás van előírva. Ugyanígy megemlíthető a szlovák jog által szabályozott, de a magyar jogalkotó által nem szabályozott környezetszennyezéssel összefüggő károk fedezetére vonatkozó uniós irányelvből eredő pénzügyi biztosítékadási kötelezettséget előíró szabály.

legesen a speciális felelősséggel járó tevékenységekből eredő kockázatok biztosítását. A biztosítási fedezet limit összegei tekintetében elmondható, hogy azon biztosítások tekintetében, ahol mindkét ország meghatároz limitösszeget, ott nagyon kicsi az eltérés az előírások között – kivéve az ügyvédi tevékenységet, ahol a szlovák limit kétszerese a magyar minimális fedezetnek. Több esetben azonban az figyelhető meg, hogy a magyar jog tartalmaz minimális fedezetre vonatkozó előírást, míg a szlovák nem. A táblázatban felsoroltakon kívül vannak olyan tevékenységek is, amelyek tekintetében csak az egyik ország joga ír elő biztosítási kötelezettséget, ilyen pl. a szlovák jog alapján a szakértői és a tolmácsolási tevékenység tekintetében előírt biztosítási kötelezettség.¹⁹

<i>Biztosított tevékenység</i>	<i>A felelősség „kútfője”</i>		<i>Kötelező minimális fedezet</i>	
	<i>magyar jog</i>	<i>szlovák jog</i>	<i>magyar jog</i>	<i>szlovák jog</i>
Gépjármű üzemeltetése ²⁰	Deliktualis felelősség [veszélyes üzemi felelősség ²¹]	Deliktualis felelősség [közlekedési járművek üzemeltetésével összefüggésben felmerülő kárért való felelősség ²²]	Dologi kár esetén 1 220 000 euró	Dologi kár esetén 1 050 000 euró
			Személyi kár esetén 6 070 000 euró	Személyi kár esetén 5 240 000 euró
Egészségügyi szolgáltatás ²³	Deliktualis felelősség [Eütv. 244. § (2) bekezdés alapján a Ptk. szerint]	Deliktualis felelősség [a szEütv. 98. § (6) bekezdés alapján a SzPtk. szerint]	Nincs előírás	Nincs előírás

¹⁹ Vö. 382/2004. számú törvény 9. § (1) bekezdés, amely a tevékenység megkezdésének feltételeként írja elő a felelősségbiztosítási szerződés megkötését, amelyet a tevékenységük teljes tartama alatt fenn kell tartani. A 9. § (3) bekezdés a) pontja a szakértők tekintetében 33 193 eurós, míg a tolmácsok és fordítók tekintetében 3319 eurós minimális fedezetet biztosítását.

²⁰ A kötelező gépjármű-felelősségbiztosítást előíró magyar jogszabály a kötelező gépjármű-felelősségbiztosításról szóló 2009. évi LXII. törvény (a továbbiakban: Gfbtv.), a szlovák jogszabály pedig a gépjármű üzemeltetésével okozott károk megtérítésére vonatkozó kötelező biztosításról szóló 381/2001. számú törvény írja elő. Mindazonáltal rögzíthető, hogy a biztosítási kötelezettség előírása a – többször módosított – gépjármű-felelősségbiztosításról és a biztosítási kötelezettség ellenőrzéséről szóló Európai Parlament és a Tanács 2009/103/EK irányelv által előírt szupranacionális kötelezettségből ered.

²¹ Vö. Ptk. 6:535. §.

²² Vö. SzPtk. 427–431.§§.

²³ Az egészségügyi szolgáltatások körében okozott károk fedezetének biztosítására vonatkozó biztosítási kötelezettséget a magyar jog körében az egészségügyről szóló 1997. CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.) 108. § (2) bekezdése, míg a szlovák jog körében az egészségügyi szolgáltatás nyújtásáról szóló 578/2004. számú törvény (a továbbiakban: szEütv.) 79. § (1) bekezdés s) pontja írja elő.

<i>Biztosított tevékenység</i>	<i>A felelősség „kútfője”</i>		<i>Kötelező minimális fedezet</i>	
	<i>magyar jog</i>	<i>szlovák jog</i>	<i>magyar jog</i>	<i>szlovák jog</i>
Ügyvédi tevékenység ²⁴	Kontraktuális felelősség [Ptk. 6:142. §]	Speciális objektív felelősség [szÜtv. 26. § (1)–(4) bekezdései ²⁵]	15 000 000 Ft (cca. 45 500 euró)	Egyéni ügyvéd esetén 100 000 euró Ügyvédi iroda esetén 1 500 000 euró
Végrehajtói tevékenység ²⁶	Speciális felelősség [Ptk. 6:548–549. §§]	Deliktualis felelősség [a szVht. 31. § (1) bekezdés alapján a SzPtk. szerint ²⁷]	30 000 000 Ft (cca. 91 000 euró)	100 000 euró
Közjegyzői tevékenység ²⁸	Speciális felelősség [Ptk. 6:548–549. §§]	Speciális objektív felelősség [SzKözj. tv. 40. § (1)–(4) bekezdései ²⁹]	100 000 000 Ft	Nincs előírás

²⁴ Az ügyvédi tevékenység körében okozott károk fedezetének biztosítására vonatkozó biztosítási kötelezettséget a magyar jog körében az ügyvédi tevékenységről szóló 2017. évi LXXXVIII. törvény 14. §, míg a szlovák jog körében az ügyvédi tevékenységről szóló 586/2003. számú törvény (a továbbiakban: SzÜtv.) 27. § (1)–(3) bekezdései írják elő.

²⁵ A SzÜtv. 26. § (4) bekezdés a mentesülés körében előírja, hogy az ügyvéd abban az esetben mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a tőle elvárható minden erőfeszítést megtett a kár elhárítása érdekében. A szakirodalom és a bírói gyakorlat is ezt a szKt. megbízási szerződéseire vonatkozó szabályozáshoz képest speciális előírásként, objektív felelősséggként értelmezi. Vö. a Szlovák Alkotmánybíróság határozatai közül pl. I. ÚS 69/2015-17, II. ÚS 678/2015-12, I. ÚS 547/2013-18.

²⁶ A végrehajtói tevékenység körében okozott károk fedezetének biztosítására vonatkozó biztosítási kötelezettséget a magyar jog körében a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény 236. § (1)–(2) bekezdései, míg a szlovák jogban a bírósági végrehajtókról és a bírósági végrehajtásról szóló 233/1995. számú törvény (a továbbiakban: szVht.) 12. § (1) bekezdés b) pontja írja elő.

²⁷ A szVht. 31. § (2) bekezdése a mentesülés körében előírja, hogy a végrehajtó mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy megfelelő szakmai gondossággal járt el.

²⁸ A közjegyzői tevékenység körében okozott károk fedezetének biztosítására vonatkozó biztosítási kötelezettséget a magyar jog körében a közjegyzői tevékenységről szóló 1991. évi XLI. törvény 10. §, míg a szlovák jogban a közjegyzőkről és a közjegyzői tevékenységről szóló 323/1992. számú törvény (a továbbiakban: SzKözj.tv.) 12. § (1) bekezdés b) pontja írja elő.

²⁹ Az ügyvédi tevékenységhez hasonlóan a törvény 40. § (4) bekezdése abban az esetben teszi lehetővé a mentesülést, ha a közjegyző bizonyítja, hogy a tőle elvárható minden erőfeszítést megtett a kár elhárítása érdekében. A szakirodalom és a bírói gyakorlat ezt is szigorú objektív felelősségnek tekinti. Amennyiben a közjegyző közhatalmi jogköré-

Biztosított tevékenység	A felelősség „kútfője”		Kötelező minimális fedezet	
	magyar jog	szlovák jog	magyar jog	szlovák jog
Felszámolói tevékenység ³⁰	Objektivizált deliktuális felelősség [Cstv. 54. § (1) bekezdés]	Speciális objektív felelősség [szKözj. tv. 40. § (1)–(4) bekezdései]	70 000 000 Ft (pénzügyi biztosíték, amely lehet felelősségbiztosítás)	Nincs előírás
Tervezői és kivitelezői tevékenység ³¹	Kontraktuális felelősség [Ptk. 6:142. §]	Kontraktuális felelősség [SzPtk. és szKt. szabályai szerint]	Tervezői felelősség 2–30 000 000 Ft Kivitelezői felelősség 10–30 000 000 Ft	Nincs előírás
Biztosításközvetítői tevékenység ³² (alkusz és többes ügynök)	Kontraktuális felelősség [Ptk. 6:142. §]	Kontraktuális felelősség [SzPtk. és szKt. szabályai szerint]	1 850 000 euró	1 680 300 euró

ben eljárva okoz kárt, úgy arra speciális szabályok vonatkoznak, amelynek rendelkezéseit az 514/2003. számú törvény állapítja meg.

³⁰ A felszámolói tevékenység körében okozott károk fedezetének biztosítására vonatkozó biztosítási kötelezettséget a magyar jog körében a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény 27/C. § (2) bekezdés b) pontja és a felszámolóknévjegyzékéről szóló 114/2006. (V. 12.) Korm. rendelet 2. § (3) bekezdése írja elő a pénzügyi biztosíték biztosításának kötelezettségét, amely a g) pont alapján megvalósítható felelősségbiztosítási szerződés megkötésével, míg a szlovák jogban a vagyongondnok jogállásáról szóló 8/2005. évi törvény 13. § írja elő.

³¹ A tervezői és kivitelezői tevékenység körében okozott károk fedezetének biztosítására vonatkozó biztosítási kötelezettséget a magyar jog körében a lakóépület építésének egyszerű bejelentéséről szóló 155/2016. (VI. 13.) kormányrendelet 6/B.–6/E. §§ szabályozzák, mind a tervezői, mind a kivitelezői tevékenység tekintetében beruházási keretösszegenként eltérő mértékű fedezet biztosításával (erre utal a fedezet mértékének sávós meghatározása). A szlovák jogban a biztosítási kötelezettséget a 138/1992. számú törvény 12. § (1)–(4) bekezdései állapítják meg.

³² A biztosításközvetítői tevékenység körében a biztosítási kötelezettséget a magyar jog körében a biztosítási tevékenységről szóló 2014. évi LXXXVIII. törvény (a továbbiakban: Bit.) állapítja meg. E törvény keretében az alkusz tekintetében a Bit. 403. § (1)–(3) bekezdései, a többes ügynök tekintetében a Bit. 391. § (6)–(8) bekezdései határozzák meg a pénzügyi biztosíték biztosítására vonatkozó kötelezettséget, amely felelősségbiztosítás formájában is teljesíthető. A szlovák jogban a biztosítási kötelezettséget a pénzügyi közvetítő rendszerről szóló 186/2009. számú törvény 30. § (2) bekezdése írja elő. Meg kell azonban jegyezni, hogy a pénzügyi biztosítékadási kötelezettséget a vonatkozó 2002. december 9. napján kelt biztosítási közvetítésről szóló Európai Unió irányelvének 4. cikk (3) bekezdése írja elő.

2. A felelősségbiztosítási szerződés fogalma

A tételes szabályok összehasonlítása során első körben a felelősségbiztosítási szerződés fogalmát kell megvizsgálni. A SzPtk. 822. § a következőképpen határozza meg a felelősségbiztosítási szerződés fogalmát: „*A felelősségbiztosítási szerződés alapján a biztosított követelheti, hogy a biztosító megtérítse helyette azt a kárt, amely olyan biztosítási esemény bekövetkezéséből ered, amelyért ő felelősséggel tartozik.*” A magyar Ptk. 6:470. § (1) bekezdése a felelősségbiztosítás fogalmát a következőképpen határozza meg: „*Felelősségbiztosítási szerződés alapján a biztosított követelheti, hogy a biztosító a szerződésben megállapított módon és mértékben mentesítse őt olyan kár megtérítése, illetve sérelemdíj megfizetése alól, amelyre jogszabály értelmében köteles.*” A két fogalom összehasonlításából látható, hogy alapvetően mindkettő magját a biztosító azon szolgáltatása képezi, amelynek teljesítését a biztosított követelheti. A jogalkotó e köré építi fel a felelősségbiztosítás lényeges fogalmi elemeit. Mindkét rendelkezés rögzíti, hogy a felelősségbiztosítás lényege, hogy a biztosító a harmadik személy (ti. a károsult) felé fennálló kárkötelemből eredő kötelezettség teljesítése alól mentesíti a biztosítottat.³³ A biztosító e kötelezettségének megfogalmazásában azonban alapvető különbség van. Míg a SzPtk. a biztosított helyett történő kártérítés megfizetését rögzíti, a magyar jogalkotó mentesítési kötelezettséget ír elő. Mindkettő esetben nagyon fontos hangsúlyozni, hogy a biztosító nem kártérítést fizet, hanem a szerződésben meghatározott szolgáltatását teljesíti, amely mentesítési kötelezettségben áll.³⁴ Nem fizethet kártérítést, hiszen ő a kárkötelelemnek nem alanya, a kárkötelelem az ő szolgáltatásának irányát, medrét határozza meg, amelyben a kár mértékéhez igazodik az ő szolgáltatásának mértéke. Nem minősül kártérítésnek továbbá azért sem, mert a biztosító a szerződésben meghatározott mértékben és módon kell, hogy helytálljon, ezáltal a helytállás mértékét a szerződésben korlátozhatja, így pl. jellemzően limiteket állapítanak meg. Természetesen mindkét ország jogszabályi rendelkezése így értelmezi a felelősségbiztosítás lényegét, még ha a magyar megfogalmazásból ez sokkal jobban kitűnik, mint a szlovák jogszabály szóhasználatából.

Mindkét fogalom tartalmazza a szolgáltatás terjedelmének meghatározásához figyelembe vehető szempontot, nevezetesen, hogy az a kárkötelemből eredő kártérítési kötelezettséghez igazodik.³⁵ A magyar definíció esetén a jogalkotó külön kiemeli a sérelemdíjfizetési kötelezettséget is.³⁶ Tekintettel arra, hogy az új Ptk. a személyiségi jogok megsértését kiszakította a kárkötelemből – megszüntetve ezzel

³³ ČEJKOVÁ – MARTINOVICHOVÁ: i. m. 42.

³⁴ A magyar jog tekintetében vö. pl. BDT2011. 2514. számú döntést. „(...) a felelősségbiztosító nem a károkozásban való közrehatása vagy a kárért való felelőssége, hanem a vele kötött felelősségbiztosítási szerződés előírása alapján köteles helytállni.”

³⁵ Vö. BDT2011. 2514. számú döntés „a felelősségbiztosító teljesítési kötelezettsége a biztosított károkozó felelősségéhez és fizetési kötelezettségéhez igazodik”.

³⁶ A sérelemdíj felelősségbiztosításban való megjelenésének részletes ismertetéséhez lásd: CERTICKY Mária: A sérelemdíj megjelenése a felelősségbiztosítás területén. *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica* XXXV, 2017, 221–235.

a nem vagyoni kár fogalmát –, a sérelemdíj jogintézményének bevezetésével egy új jogalapot teremtett az ilyen jogsértésből eredő sérelem megtérítéséhez. E különbség miatt szükség volt arra, hogy a jogalkotó megteremtse a potenciális lehetőséget arra, hogy a felelősségbiztosítási szerződés fedezete e fizetési kötelezettségre is kiterjedjen. Megjegyzem a jogelméletben vita van a körben, hogy a szabályozás diszpozitív-e, tehát a felelősségbiztosítási szerződés rendelkezhet-e úgy, hogy a fedezet csak a kárra terjed ki és a sérelemdíjra nem. Álláspontom szerint ennek semmi akadálya nincs. Ehhez képest a szlovák jog a nem vagyoni kár, sérelem megtérítését más nézőpontból közelíti meg.³⁷ A személyiségi jogok sérelme miatt főszabályként a SzPtk. 13.§ (1) bekezdésében foglalt három jogkövetkezményt kell alkalmazni.³⁸ Amennyiben ezek alkalmazása nem lenne elegendő, úgy a keletkezett nem vagyoni kárt kell megtéríteni, azonban ezzel ugyanolyan problémák merülnek fel, mint amelyek a régi magyar Ptk.-ben a nem vagyoni kár megtérítésével kapcsolatosan felmerültek, így pl. a nem vagyoni kár, sérelem mértékének meghatározása.³⁹ E mellett azonban a szlovák jog ismeri és a kárkötelelem körében szabályozza a jogsértés miatt az egészségben és a társadalmi életben elszenvedett fájdalom miatt keletkező igényt is, amelynek megtérítését a SzPtk. 444. §-a előírja. E rendelkezés alapján tehát elmondható, hogy az egészségben keletkezett nem vagyoni sérelem a kár fogalmi körébe tartozik, így a felelősségbiztosítás fedezete az ilyen károkra kiterjed.⁴⁰

Mindkét ország definíciója tartalmazza azt a nagyon fontos kitétel, hogy a biztosítónak kizárólag akkor áll be a teljesítési kötelezettsége, ha a biztosított az általa okozott kárért jogszabály szerint felelősséggel tartozik.⁴¹ Nem állhat helyt tehát a biztosító olyan felelősségvállalásért, amely nem jogszabályon alapul, hanem pl. szerződésben vállalják át. A biztosító kötelezettségének beállítását eredményezheti –

³⁷ Vö. ČARNOGURSKÝ: Ochrana osobnosti. *Pro Bono* 11/2010., 13–14.

³⁸ Ez alapján kérhető a jogsértő magatartás abbahagyása, a jogsértés következményeinek elhárítása és végső soron a szükséges elégtétel adása is. A részletes szabályozás bemutatásához lásd: Mária CERTICKY: Rules of non pecuniary damages in Civil law of Slovak Republic and compare with Hungarian restitution. In: *MultiScience – XXXI. microCAD International Multidisciplinary Scientific Conference Miskolc*, Miskolci Egyetem, 2017, 1–8.

³⁹ Ezzel kapcsolatosan megjegyzem, hogy a szlovák jogalkotó a 13. § (3) bekezdésében a nem vagyoni kár mértékének meghatározásához megállapítja, hogy a bíróság a jogsértés súlyát és a jogsértés valamennyi körülményét köteles mérlegelni és figyelembe venni.

⁴⁰ Mindenképpen megjegyzendő, hogy a szlovák jogban az egészségben keletkezett kárért járó fájdalomdíj mértékét külön törvény (437/2004. számú törvény) határozza meg, amely különböző szempontok alapján kiszámíthatóvá teszi, hogy egy elszenvedett sérelemért milyen mértékű kártérítés jár. Ennek a felelősségbiztosításban különösen nagy jelentősége van, mivel ez a biztosító részére is támpontot ad a harmadik személyt ért nem vagyoni kár mértékének kiszámítása során, amely alapján kalkulálhatóbbá válik a felelősségbiztosító által potenciálisan kifizetendő biztosítási összeg mértéke.

⁴¹ UJVÁRINÉ ANTAL Edit: A biztosítási szerződések. In: *Kereskedelmi szerződések az új Ptk.-ban.* (szerk.: Majoros Tünde), Patrocinium, Budapest, 2015, 254.

az egyéb Ptk.-ban foglalt feltételek fennállása esetén⁴² – a károkozás biztosított által történő elismerése, vagy a károkozás tényének jogerős bírósági megállapítása. Ennek hiányában ugyanis nem áll be a biztosító helytállási kötelezettsége.⁴³ A szlovák definíció ezt azzal egészíti ki, hogy a biztosító kötelezettsége csak akkor áll be, ha a szerződésben meghatározott biztosítási esemény következett be és a biztosított ezért tartozik felelősséggel.⁴⁴ Ez a magyar szabályozás körében is igaznak tekintendő, amelyre a biztosítási szerződés fogalmából⁴⁵ következtethetünk. A biztosításnak ugyanis esszenciális eleme a biztosítási esemény pontos meghatározása, hiszen ez lesz az egyik feltétele a biztosító szolgáltatási kötelezettsége beállásának.⁴⁶

3. A felelősségbiztosítási szerződés alanyai

A biztosítási szerződés valamennyi fajtája vonatkozásában mindkét ország esetén rögzíthető, hogy annak alanyai a biztosító⁴⁷ és a szerződő fél. Előbbi tekintetében a közjogi jellegű biztosítási kódexek szigorú szabályokat, így pl. a biztosítótársaság mint gazdasági társaság formakényszerét, a gazdasági társaságokra vonatkozó általános rendelkezésektől sokkal magasabb minimális tőkekövetelményt és egyéb, a tőke összetételével kapcsolatos szabályokat, a szervezetére és működésére (e körben a tevékenység végzésére) vonatkozó speciális előírásokat is meghatároznak. A formakényszerrel kapcsolatos előírások összehasonlítása körében elmondható, hogy a magyar Bit. 6. § (1) bekezdése előírja, hogy „*Magyarország területén biztosító részvénytársaság, európai részvénytársaság, szövetség, egyesület, másik tagállamban székhellyel rendelkező biztosító magyarországi fióktelepe vagy harmadik országbeli biztosító magyarországi fióktelepe formájában létesíthető*”. Ehhez képest a szlovák biztosítási törvény szigorúbb, mivel annak 6. § (2) bekezdése előírja, hogy a biztosítótársaság kizárólag részvénytársaságként vagy európai részvénytársaságként működhet. Összevetve tehát a szlovák törvény szigorúbb és szűkebben határozza meg a biztosítókra vonatkozó formakényszer.⁴⁸ Természetesen ez a megállapítás nem érinti a külföldi székhelyű biztosítótársaság fióktelephelyének engedélyezett létesítését és működését.

⁴² Vö. Ptk. 6:474. § (1)–(3) bekezdések.

⁴³ Vö. BH2019. 108. I., II.

⁴⁴ ČEJKOVÁ – MARTINOVIČOVÁ: i. m. 43., ugyanígy MAJTÁNOVÁ: i. m. 176.

⁴⁵ Vö. Ptk. 6:439. § (1) bekezdés: „*Biztosítási szerződés alapján a biztosító köteles a szerződésben meghatározott kockázatra fedezetet nyújtani, és a kockázatviselés kezdetét követően bekövetkező biztosítási esemény bekövetkezése esetén a szerződésben meghatározott szolgáltatást teljesíteni; a biztosítóval szerződő fél díj fizetésére köteles.*”

⁴⁶ John LOWRY – Philip RAWLINGS: *Insurance law cases and materials*. Hart Publishing, Oxford, 2004, 7.

⁴⁷ A jelen tanulmány írásakor Magyarországon harminc, míg a Szlovák Köztársaságban huszonkettő biztosítótársaság működik és kínálja termékeit.

⁴⁸ Imrich FEKETE: *Účastníci poistnej zmluvy a poistného pomeru a ďalšie osoby zúčastnené na poistení*, 22. Lásd: <http://www.feketei.sk/dokumenty/subjekty.pdf>, 2019. október 28.

A biztosítási szerződés másik alanya – mindkét ország jogi környezetét tekintve – a biztosítóval szerződő fél. A szerződő fél tekintetében rögzíteni szükséges, hogy főszabály szerint ő a biztosítási szerződésből eredő kötelezettségek alanya. A szerződésből eredő legfőbb kötelezettség, nevezetesen a díjfizetési kötelezettség, őt terheli. A szerződő fél személye azonban nem feltétlenül azonos a biztosított személyével, előfordulhat ugyanis, hogy a szerződő fél más személy, a biztosított javára köti a biztosítási szerződést.⁴⁹ Lényeges kritérium mindkét ország előírásait vizsgálva, hogy a biztosítási érdeknek a biztosított személyét érintően kell fennállnia.⁵⁰

A SzPtk. speciálisan szabályozza azt a jogi helyzetet, amikor a szerződő fél elhunyt vagy jogutód nélkül megszűnik. Ez esetben a SzPtk. tartalmazza, hogy amennyiben a szerződő fél más személy javára kötötte meg a felelősségbiztosítási szerződést és meghal, vagy jogutód nélkül megszűnik, úgy a biztosított – ex lege – a szerződő fél helyébe lép.⁵¹ A szerződő fél a biztosítási szerződésben elsősorban kötelezettként jelenik meg, hiszen a biztosítási szerződésből eredő legfontosabb kötelezettség – ti. a biztosítási díj fizetésének kötelezettsége – őt terheli. A magyar jog alapján megállapítható, hogy főszabály szerint a kötelezett halála vagy jogutód nélküli megszűnése a kötelelem megszűnését eredményezi, de csak abban az esetben, ha kötelezettsége személyesen teljesíthető.⁵² A szerződő fél kötelezettségét más személy nem teljesítheti, kivéve azt az esetet, amikor a biztosított belép a szerződésbe. A Ptk. 6:451. § (1) bekezdés alapján a biztosított a biztosítóhoz intézett írásbeli nyilatkozatával beléphet a biztosítási szerződésbe. Ennek joghatása, hogy „a belépéssel a szerződő felet megillető jogok és az őt terhelő kötelezettségek összessége a biztosítottra száll át”, tehát a szerződő „szabadul a kötelemből”.⁵³ Ehhez azonban a biztosított akaratát kifejező nyilatkozat szükséges, amelyet írásban kell megtennie a biztosítóhoz címezve. Lényeges különbség van tehát a két ország szabályozása között. A szlovák jog nem hagyja veszni a biztosítási szerződést, míg a magyar jog szerint a biztosított belépési nyilatkozata nélkül a szerződés megszűnik. A szabályozás hiánya álláspontom szerint lehetőséget ad a feleknek arra, hogy a biztosított előre megtegye ezt a nyilatkozatot azzal a feltétellel, hogy amennyiben a szerződő fél meghal vagy jogutód nélkül megszűnik, úgy automatikusan, külön jognyilatkozat nélkül belép a szerződésbe. A gyakorlatban alkalmazott szerződési feltételekből megállapítható, hogy ezzel a kérdéssel nem foglalkoznak a biztosítók.⁵⁴

⁴⁹ Ez következik a Ptk. 6:440. §-ban rögzített biztosítási érdek fogalmából, illetve a SzPtk. 794. § (1) bekezdése a biztosítási szerződés tekintetében általánosan, valamint a 828. § (1) bekezdése a felelősségbiztosítási szerződés tekintetében speciálisan is rögzíti annak a lehetőségét, hogy a szerződő fél más javára is megkötötte a szerződést.

⁵⁰ FEKETE: i. m. 2.

⁵¹ SzPtk. 828. § (2) bekezdés.

⁵² Ptk. 6:3. § c) pont.

⁵³ Megjegyzem és finomítom, a szerződő részben szabadul a kötelemből, mivel a folyó biztosítási időszakban esedékes biztosítási díj megfizetéséért a biztosítottal egyetemlegesen kötelesek.

⁵⁴ E körben utalni kell arra, hogy amennyiben a felelősségbiztosítási fedezet valamely vagyontárgyhoz kapcsolódik, s e vagyontárgy átruházására kerül sor, úgy a Ptk. 6:454. § (3)

A szerződés alanyait, illetve az alanyok személyében bekövetkező változást érintő kérdés, hogy milyen hatása van a biztosítási szerződésre a biztosított dolog tulajdonosának személyében bekövetkező változásnak. A magyar Ptk. alapján a biztosított dolog átruházása a biztosítási, így a felelősségbiztosítási szerződés megszűnését eredményezi, amellyel így az érdekmúlás szemléletét és annak hatását rögzíti.⁵⁵ A biztosítási érdek ugyanis a biztosított és a biztosított vagyon(tárgy) között fennálló jogviszony tükrözi (így pl. tulajdonjog), amelynek módosulása a biztosítási érdekre egyértelműen hatással van.⁵⁶ Alapvetően a Ptk. ezen személete nem helytelen, azonban álláspontom szerint a gazdasági élet megkövetelné azt a rugalmasságot, amely a biztosított dolog átruházásával összefüggésben keletkező új biztosítási érdek védelme indokolna, amelyre a Ptk. – alább ismertetésre kerülő – 6:454. § (3) bekezdéséből is következtethetünk.

A SzPtk. 824. §-a ezzel szemben kifejezetten lehetővé teszi, hogy a szerződő felek a biztosítási feltételekben meghatározhatják azokat az eseteket, amelyek esetén a dolog tulajdonosának személyében beálló változás a felelősségbiztosítási szerződés fennállását nem érinti. Ezzel tehát a szlovák jogalkotó általánosan támogatja az ilyen rendelkezés kikötését bármely esetre. Ezzel szemben a magyar Ptk. nem rendelkezik kifejezetten ennek a lehetőségéről, amely természetesen a Ptk. diszpozitivitása miatt nem jelenti azt, hogy a felek ne határozhatnák meg a szerződésben azokat az eseteket, amelyek esetén a biztosított dolog tulajdonjogában történő változás nem érinti a szerződés fennállását. A magyar jogalkotó a Ptk. 6:454. § (3) bekezdésben szabályoz egy esetet, amely a biztosított dolog tulajdonjogának változására vonatkozik, nevezetesen, hogy „a biztosítási érdek megszűnéséhez fűződő jogkövetkezmények nem alkalmazhatók, ha az érdekmúlás kizárólag a biztosított vagyontárgy tulajdonjoga átszállásának következménye, és a vagyontárgy más jogcím alapján már korábban is az új tulajdonos birtokában volt. Ebben az esetben a tulajdonjoggal együtt a biztosítási fedezet is átszáll, (...)”. A Ptk. tehát lehetővé teszi azt, hogy az alanyváltozás ne érintse a szerződés fennállását, de tekintettel arra, hogy ez a rendelkezés diszpozitív, a felek eltérhetnek tőle. A felek jogi védelme érdekében a Ptk. felmondási jogot biztosít a felek részére, amelynek gyakorlására mindkét félnek az átszállásról való tudomásszerzéstől számított 30 napja van. E rendelkezéssel a jogalkotó a szerződési szabadság érvényesülését biztosítja, hiszen a felek eldönthetik, hogy fenntartják-e a biztosítási szerződést, kívánnak-e egymással szerződni (elfogadják-e az alanyváltozást), egyúttal a fedezetátszállással biztosítva van

bekezdésében foglalt feltételek fennállása esetén lehetőség van a biztosítási szerződés fenntartására. A régi Ptk. tekintetében lásd: NOVOTNI Zoltán: A biztosítási szerződés megszűnése a biztosított vagyontárgy tulajdonváltozása esetén. *Biztosítási Szemle* 1977/6., 164–167. Az új Ptk. tekintetében lásd saját írásomat: CERTICKY Mária: Az érdekmúlás hatása a biztosítási szerződésre (megjelenés alatt).

⁵⁵ Lásd a Ptk. 6:454. § (1)–(2) bekezdéseit.

⁵⁶ Ezzel összefüggésben lásd: CERTICKY Mária: A biztosítási érdek jogi jellege a kárbiztosításban. In: *MultiScience – XXXII. microCAD International Multidisciplinary Scientific Conference University of Miskolc*, 5–6 September, 2018.

a folytonosság is. Felmerül a kérdés, hogy mi a jogi helyzet akkor, ha a biztosított dolog átruházását követően, de a 30 napos felmondási határidő letelte előtt bekövetkezik a biztosítási esemény. Mondhatja-e a biztosító, hogy a biztosított dolog átruházásával a biztosítási érdek megszűnt, így nem kell helytállnia? Álláspontom szerint nem, kivéve, ha a biztosítási szerződés így rendelkezik, tehát a Ptk. fent említett rendelkezésének alkalmazását kizárja.

4. A felelősségbiztosítási szerződés tartalma

A szerződés tartalmi elemei körében mindkét ország jogi szabályozása kötelező elemeket határoz meg. A magyar jogban a Bit. 121. §-a állapítja meg azokat a minimális tartalmi elemeket, amelyeket a biztosítási szerződés érvényes létrejöttéhez szükséges. Ennek különlegessége, hogy egy közjogi jellegű jogszabály állapít meg tisztán magánjogi normákat, úgy, hogy e két törvény egymáshoz való viszonyát nem rendezi. A jogszabályhely széles körű előírásaiból a felelősségbiztosítást érintő rendelkezései a következők. A szerződésnek tartalmaznia kell a biztosítási esemény meghatározását és az alkalmazott kizárásokat,⁵⁷ a biztosítási esemény bejelentésének módját és határidejét,⁵⁸ a díjfizetésre, továbbá a biztosítottnak, szerződő félnek, kedvezményezettnek a szerződésből eredő jogaira és kötelezettségeire, azok teljesítésének módjára, idejére, teljesítésük elmaradásának következményeire vonatkozó rendelkezéseket,⁵⁹ a biztosító szolgáltatásának megjelölését, a teljesítés módját, idejét, külön feltételeit, a biztosító mentesülésének vagy szolgáltatása korlátozásának feltételeit,⁶⁰ a szerződés megszűnése esetére a biztosított, szerződő, kedvezményezett jogainak és a biztosító kötelezettségeinek ismertetését,⁶¹ az egyes igények elévülési idejét.⁶² Látható tehát, hogy a jogalkotó a szerződési szabadság elvébe rendkívül mélyen beavatkozik, amelyet alapvetően a biztosítás gazdasági jelentősége, illetve a társadalmi szerepe, s e téren a fogyasztó védelme indokol.

Ezzel szemben a szlovák jog a SzPtk.-ben a biztosítási szerződés általános szabályainál határozza meg a biztosítási, így a felelősségbiztosítási szerződés minimális tartalmi elemeit. A SzPtk. 788. § (2) bekezdés a)–f) pontjai előírják, hogy a

⁵⁷ Bit. 121. § (1) bekezdés a) pont.

⁵⁸ Bit. 121. § (1) bekezdés b) pont. A bejelentés módja és határideje körében megjegyzendő, hogy a Ptk. 6:471. § a felelősségbiztosítási szerződésben meghatározott biztosítási esemény bekövetkezése esetén a bejelentés módjához írásbeliséget ír elő, s annak határideje nem lehet kevesebb, mint harminc nap.

⁵⁹ Bit. 121. § (1) bekezdés c) pont.

⁶⁰ Bit. 121. § (1) bekezdés d) pont.

⁶¹ Bit. 121. § (1) bekezdés f) pont.

⁶² Bit. 121. § (1) bekezdés h) pont. E körben megjegyezhető, hogy a biztosítási szerződések megkötésénél alkalmazott általános szerződési feltételek jellemzően az általános öt-éves elévülési időnél jóval rövidebb elévülési időt állapítanak meg (jellemzően egy év). A szerződéskötés során ezért figyelemmel kell lenni a Ptk. 6:78. § (2) bekezdésében előírt külön tájékoztatási kötelezettségre is, mivel az ilyen rendelkezés a jogszabálytól lényegesen eltér. Ez utóbbival összefüggésben vö. BDT2013.2875.

szerződés minimális tartalmi eleme a biztosítási díj mértékének, a biztosító által fizetendő biztosítási összeg mértékének, a biztosítási időszaknak, a biztosító, a biztosított és a szerződő fél szerződésből eredő jogainak és kötelezettségeinek meghatározása. A két szabályozás összevetéséből látható, hogy a magyar biztosítási törvény sokkal részletesebben szabályozza e kérdéskört, mint a SzPtk.

A biztosítás tárgya mindkét ország magánjogi kódexe alapján a biztosítási érdek lehet. A két szabályozás közötti alapvető különbség, hogy a magyar Ptk. a biztosítási érdek általános fogalmát⁶³ határozza meg, míg a SzPtk. valamennyi biztosítási nem tekintetében külön-külön meghatározza, hogy mit ért biztosítási érdek alatt. A SzPtk. 790. § c) pontja állapítja meg a felelősségbiztosítási szerződés tárgyát képező biztosítási érdek fogalmát, a következőképpen: „*a biztosítás tárgya lehet az életben, az egészségben vagy dologban okozott kárért való felelősség, adott esetben egyéb anyagi kárért való felelősség (felelősségbiztosítás)*”. Ezzel tehát a SzPtk. külön nevesíti a „*felelősségi érdeket*”, amely a magyar szabályozás szerint a biztosított felelősségre vonása esetén a jogkövetkezmények viselésének elkerülésére vonatkozó érdekeltségben nyilvánul meg.

A Ptk. 6:672. § (1) bekezdése és a SzPtk. 823. §-a azonosan szabályozza a biztosító azon kötelezettségét, hogy a szolgáltatását a károsult részére⁶⁴ kell teljesítenie.⁶⁵ Ez alapvetően a károsult védelmét szolgáló szabályozás,⁶⁶ amely egyaránt szolgálja a felelősségbiztosítás reparatív funkcióját is. Ez a rendelkezés ugyanis megakadályozza azt, hogy a károsult ne kapja meg az őt illető kártérítés összegét abban az esetben, ha a biztosító a biztosított részére fizetne, és a biztosított rendelkezhetne a kapott összeg fölött. A magyar szabályozás ezt azzal egészíti ki, hogy a biztosító akkor teljesíthet a biztosított részére, ha a károsult követelését ő egyenlített ki, amely szintén az előbb említett két funkció érvényesülését segíti. Ez utóbbi esetében ugyanis a reparáció megvalósult azzal, hogy a károkozó biztosított már teljesítette a kárkötelemből eredő kötelezettségét, s a mentesítési kötelezettség ez

⁶³ Ptk. 6:440. § [A biztosítási érdek] „*Biztosítási szerződést az köthet, aki valamely vagyoni vagy személyhez fűződő jogviszony alapján a biztosítási esemény elkerülésében; életkor elérésére, születésre vagy házasságkötésre szóló életbiztosítás esetén a biztosítási esemény bekövetkezésében érdekelt, vagy aki a szerződést az érdekelt személy javára köti meg.*”

⁶⁴ Érdemes lehet megvizsgálni azt az egyébként nem csekély jelentőségű kérdést, hogy a magyar szabályozás a felelősségbiztosítás fedezeti körébe vonja a sérelemdíjat is. A sérelemdíj a személyiségi jogában megsértett személyt illeti meg, aki semmi esetre sem minősül károsultnak. A magyar Ptk.-ban meghatározottak szerint a biztosító a károsult részére köteles teljesíteni, a személyiségi jogában megsértett személy azonban nem minősül károsultnak.

⁶⁵ A szlovák bíróságok több ítéletben is megállapították azt, hogy a biztosító teljesítésének megtagadása sem keletkeztet olyan jogot, amely alapján a károsult közvetlenül fordulhat a biztosítóval szemben. Vö. A Szlovák Legfelsőbb Bíróság 1Cdo 76/2004., 3Cdo 38/2005. és 1Cdo 185/2009. számú ítéletei.

⁶⁶ Tibor KOSČO: *Riziko a poistovníctvo*. Slovenská poľnohospodárska univerzita, Nitra, 2005, 53.

esetben a biztosított részére történő fizetésben nyilvánul meg. Ebben tehát nincs eltérés a két jog szabályozásában.

A SzPtk. ugyanezen rendelkezése tartalmazza a Ptk. 6:473. § (2) bekezdésében található rendelkezést, miszerint a károsult közvetlenül a biztosítóval szemben – eltérő rendelkezés hiányában – nem fordulhat. E rendelkezésben kifejezésre jut az a tény, hogy a biztosító és a károsult között nincs jogviszony. A magyar szabályozás ezt azzal egészíti ki, hogy a biztosított azonban megállapítási keresetet előterjeszthet annak érdekében, hogy a bíróság megállapítsa, hogy a biztosított felelősségbiztosítási fedezete a károkozás időpontjában a károsult kárára fennállt-e.⁶⁷ A szlovák biztosítási irodalom ezzel a kérdéssel nem foglalkozik. Mindkét ország rendelkezése tartalmazza az „eltérő rendelkezés” hiányában fordulatot, amellyel a jogalkotó saját maga részére megadja annak a lehetőségét, hogy más jogszabályban megállapítsa a károsult azon jogát, hogy közvetlenül a biztosítóval szemben fordulhat. A magyar jogalkotó e tekintetben mind ez idáig egyetlen kivételt fogalmazott meg, mégpedig a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás esetében.⁶⁸ A szlovák jogalkotó e tekintetben sokkal merészebb és – a gépjármű-felelősségbiztosításon túl – számos felelősség tekintetében lehetővé teszi a károsult részére, hogy igényét közvetlenül a biztosítóval szemben terjessze elő, így pl. – a teljesség igénye nélkül – a végrehajtói tevékenység,⁶⁹ a vagyongondnoki (*felszámoló*) tevékenység.⁷⁰ Ezek közös jellemzője, hogy valamennyi tevékenység esetében kötelező szakmai felelősségbiztosítás körében, annak terhére történik az igényérvényesítés.

A biztosítási szerződés általános szabályainál a SzPtk. rögzíti, hogy a biztosított köteles a szerződésben, vagy a SzPtk.-ben meghatározott kötelezettségeinek eleget tenni.⁷¹ Ez egy általános kötelezettség, amely alapvetően a *pacta sunt servanda* elvből is következik. E rendelkezést követően a SzPtk. 799. § (2) bekezdése a biztosítási esemény bekövetkezésének bejelentésére ír elő kötelezettséget, amely tekintetében előírja, hogy „az, aki a biztosító szolgáltatására jogosult, köteles késedelem nélkül, írásban bejelenteni a biztosítási esemény bekövetkezését, köteles valós adatokat szolgáltatni és felvilágosítást adnia biztosítási esemény bekövetkezésének körülményeit és a következményeinek mértékét illetően, valamint köteles minden, ezek alátámasztására szolgáló biztosító által kért dokumentumot szolgáltatni”. E kötelezettségek a Ptk.-ben a magyar biztosítási szerződés szabályozása

⁶⁷ Vö. Ptk. 6:473. § (2) bekezdés. Ezt a régi Ptk. (Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény.) égisze alatt is – jogszabályi rendelkezés hiányában – elvi bírósági határozat megállapította. Vö. EBH2002. 633. „A Ptk. 559. § (2) bekezdése nem zárja ki a biztosítóval szemben megállapítási kereset előterjesztését, ha annak Pp. 123. § szerinti előfeltételei egyébként fennállnak.”

⁶⁸ Gfbtv. 28. § (1) bekezdés alapján „A károsult kártérítési igényét e törvény alapján, a biztosítási szerződés keretei között a károkozó gépjármű üzemben tartójának biztosítójával szemben közvetlenül, illetve (...) jogosult érvényesíteni.”

⁶⁹ Vö. szVht. 31. § (3) bekezdés.

⁷⁰ Vö. a vagyongondnok jogállásáról szóló 8/2005. évi törvény 15. §.

⁷¹ Vö. SzPtk. 799. § (1) bekezdés.

körében is megtalálhatóak.⁷² E rendelkezések felvázolása azért szükséges, mert a két ország szabályozása a kötelezettségek megszegése esetére eltérő jogkövetkezményeket ír elő. A magyar Ptk. 6:453. § az előírt kötelezettségek megszegése esetére előírja, hogy a biztosító kötelezettsége nem áll be abban az esetben, ha a kötelezettségszegés lényeges körülmény kiderítését lehetetlenné tette. Fontos megjegyezni, hogy a biztosító kötelezettségének be nem állása nem azonos a biztosító mentesülésével.⁷³ A SzPtk. 799. § (3) bekezdése azonban a jogkövetkezmény tekintetében a következőket írja elő: *„Amennyiben az (1) és (2) bekezdésben foglalt kötelezettségek szándékos megszegése a biztosítási esemény bekövetkezésére, vagy a biztosítási esemény következményeinek növekedésére hatással volt, a biztosító jogosult a szolgáltatását olyan mértékben csökkenteni, amilyen mértékben a kötelezettségszegés a kötelezettségeinek teljesítésére hatással volt. A biztosítási díj nemfizetése, vagy nem időben történő megfizetése esetén a biztosító a biztosítási szerződés hatálya alatt nem csökkentheti a szolgáltatását.”* Látható tehát, hogy ez esetben a biztosító kötelezettsége beáll, azonban a kifizetés összegének mértékét csökkentheti. A felelősségbiztosítási szerződés esetére a SzPtk. továbbmegy és a károsult védelme érdekében a 825. § előírja, hogy *„a biztosító a 799. § (3) bekezdése alapján nem csökkentheti a biztosítási összeget; azt az összeget amennyivel csökkenthette volna a kifizetést, a biztosított köteles megtéríteni”*. A biztosító tehát köteles a károsult kárát teljes mértékben megfizetni, azonban regressz igénye van a biztosítottal szemben, mely alapján követelheti annak az összegnek a megfizetését, amelyet a SzPtk. 799. § (3) bekezdése alapján őt megilleti.⁷⁴

A biztosító visszkereseti jogát a SzPtk. 826.§-a tartalmazza, hogy *„amennyiben a biztosított által okozott kár a biztosított alkohol vagy kábítószer használata miatt következett be, a biztosító a biztosítottal szemben regressz igényrel léphet fel”*. Ez a rendelkezés lényeges különbség a magyar szabályozáshoz képest, ugyanis ebben az esetben a Ptk. 6:464. § (1) bekezdése alapján a biztosító mentesülését eredményezheti, hiszen ez a biztosított súlyosan gondatlan magatartásának minősül. Speciális rendelkezésként a Gfbtv. 34. § (1) bekezdés c) pontja tartalmaz hasonló rendelkezést, amely azonban kizárólag a gépjármű üzemeltetésével összefüggésben okozott kárra vonatkozik.⁷⁵ A SzPtk. szabálya viszont valamennyi felelősségbiztosítási szerződés tekintetében írja elő és a kötelező gépjármű-felelősségbiztosításról szóló

⁷² Vö. Ptk. 6:453. §-t a biztosítási esemény bekövetkezése esetére előírt bejelentési kötelezettség, illetve ennek elmulasztása esetére előírt jogkövetkezmény.

⁷³ Vö. BDT2008. 1858. sz. döntés. Ez alapján a mentesülés feltételezi a biztosítási esemény bekövetkezését, a biztosító kötelezettségének be nem állása esetén úgy tekintendő, hogy a kötelezettségszegés következtében a biztosító nem fedezte az adott kockázatot. Vö. TÖKEY: i. m. 2129.

⁷⁴ KOSČO: i. m. 53.

⁷⁵ Erre az esetre a KgfB.tv. a biztosító részére regressz igényt biztosít a károsult részére megtérített biztosítási összeg tekintetében.

törvényben⁷⁶ is megismétli, amely alapján tehát a teljes általa kifizetett pénzösszeg megtérítését követelheti. Ilyen rendelkezést a magyar jogban a régi Ptk. 559. § (3) bekezdése tartalmazott, amelyet azonban az új Ptk. elhagyott.

Zárszó

A tanulmány célja az volt, hogy összehasonlítsa a magyar és a szlovák jog felelősségbiztosítási szerződésre vonatkozó szabályait. Az összehasonlítás alapját kizárólag a felelősségbiztosításra vonatkozó konkrét jogi előírások képezték, így nem kerültek részletezésre olyan szabályok, amelyek a biztosítás általános szabályaiból következnek, így például a szerződésből eredő egyes kötelezettségek (pl. a biztosítási díj megfizetésének kötelezettsége stb.). Ez utóbbi rendelkezések csak ott és annyiban kerültek felvázolásra, ahol és amilyen mértékben a felelősségbiztosítási szerződés szabályainak jobb megértését szolgálta.

Összességében megállapítható, hogy a felelősségbiztosítás szabályozásának koncepcióját tekintve nincs nagy különbség a két ország szabályai között. A részletszabályok azonban már mutatnak eltéréseket, amelyek közül kiemelendő a felelősségbiztosítási szerződésben foglaltak megszegésének jogkövetkezménye, illetve a biztosítási esemény bekövetkezésében való biztosítotti közreműködés jogkövetkezményének szabályozásában való jelentős eltérés. A felelősségbiztosítási fedezet tartalmában (kár és sérelemdíj/kár) álló eltérés pedig a szlovák és a magyar felelősségi rendszer különbségeiből ered.

Irodalomjegyzék

- [1] ČARNOGURSKÝ: Ochrana osobnosti. *Pro Bono* 11/2010., 13–14.
- [2] Viktória ČEJKOVÁ – Dana MARTINOVIČOVÁ: *Poisťovníctvo: úvod do teórie*. Merkury, Bratislava, 2007.
- [3] Imrich FEKETE: *Účastníci poisťnej zmluvy a poisťného pomeru a ďalšie osoby zúčastnené na poistení*. Lásd: <http://www.feketei.sk/dokumenty/subjekty.pdf>, 2019. október 28.
- [4] Mikuláš GÜRTLER: *Poistenie právnej ochrany: ochrana právnych záujmov a jej postavenie na poisťnom trhu*. C.H. Beck, Bratislava, 2018.
- [5] Tibor KOŠČO: *Riziko a poisťovníctvo*. Slovenská poľnohospodárska univerzita, Nitra, 2005.
- [6] John LOWRY – Philip RAWLINGS: *Insurance law cases and materials*. Hart Publishing, Oxford, 2004.

⁷⁶ Vö. Zákon č. 381/2001 Z. z. Zákon o povinnom zmluvnom poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú revádzkou motorového vozidla a o zmene a doplnení niektorých zákonov 12. § (1) bekezdés a) pontja és (2) bekezdés) pontja.

-
- [7] Anna MAJTÁNOVÁ: *Poist'ovníctvo*. Bratislava, Iura Edition, 2009.
- [8] Dana MARTINOVIČOVÁ – Viktória ČEJKOVÁ: *Poistenie rizík malých a stredných podnikov*. Bratislava, Iura Edition, 2013.
- [9] NOVOTNI Zoltán: A biztosítási szerződés megszűnése a biztosított vagyontárgy tulajdonváltozása esetén. *Biztosítási Szemle* 1977/6., 164–167.
- [10] NOVOTNI Zoltán: *A biztosítási szerződések joga*. ELTE Jogi Továbbképző Intézet, Budapest, 1993.
- [11] Jaroslav SLEPECKÝ – Monika DAŇOVÁ: *Poist'ovníctvo*. Vysoká škola bezpečnostného manažerstva v Košiciach, Košice, 2014.
- [12] TÓKEY Balázs: A biztosítási szerződések. In: *Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*. (Szerk.: Vékás Lajos), Wolters Kluwer, Budapest, 2015, 2100–2178.
- [13] UJVÁRINÉ ANTAL Edit: A biztosítási szerződési jog változásai az európai jogfejlődés áramában. *Európai Tükör* 2010/10., 37–51.
- [14] UJVÁRINÉ ANTAL Edit: A biztosítási szerződések. In: *Kereskedelmi szerződések az új Ptk.-ban*. (Szerk.: Majoros Tünde), Patrocinium, Budapest, 2015, 219–273.
- [15] Ladislav VOJÁČEK – Jozef KOLÁRIK – Tomaš GÁBRIŠ: *Československé právne dejiny 1918–1992*. Páneurópská vysoká škola, Bratislava, 2011.